

طراحی مرکز محله، گامی به سوی احیای نظام سکونتی محلات قدیمی (نمونه موردی: محله‌ی عودلاجان تهران)

داود رضائی^{۱*}، فاطمه عباسی زمهریر^۲

۱- استادیار گروه معماری دانشگاه زنجان، d_rezaei@znu.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه زنجان^۱، fateme_abbasi@znu.ac.ir

چکیده

محله شهری را می‌توان هسته‌ی اصلی نظام شهری و همچنین خردترین واحد در نظام برنامه‌ریزی شهری به شمار آورد، که امروزه به دلیل رشد فزاینده‌ی ابعاد شهری دچار تغییرات و چالش‌های نوینی گشته است. تغییراتی که نهایتاً سبب از دست‌رفتن هویت محلات و مهاجرت معکوس ساکنان به وسیله‌ی نظام گسیختگی‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و معنایی خواهد شد. محله‌ی عودلاجان واقع در منطقه‌ی ۱۲ تهران؛ ضمن دارا بودن ارزش تاریخی بسیار، به دلیل فرسودگی کالبدی و کارگری بالا، دچار معضلات بسیاری همچون؛ خروج ساکنان اصیل از محله و افزایش تعداد ابنیه‌ی متروک شده است. به منظور ارائه‌ی راه حلی در این خصوص، می‌بایست به نوع نگرش به مفهوم محله در گذشته و امروز و عوامل و معیارهای اثرگذار در تبیین این دو مفهوم پرداخت.

تحقیق حاضر که با روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است در تلاش است؛ با استفاده از نتایج تحقیقات بنیادی و مطالعات میدانی، مشترکات میان الگوهای شهری کهن و نظریات مطرح جدید را یافته و براساس نظام جاری محله‌ی سوژه، به افزایش سطح مطلوبیت فضایی و احیای حیات جمعی از طریق طراحی مرکز محله بپردازد.

واژه‌های کلیدی: سکونت، حیات اجتماعی، مرکز محله، الحاق، بافت فرسوده.

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسئله

در بررسی الگوهای شکل‌دهنده‌ی محلات شهری گذشته، می‌توان دو معیار اصلی اثرگذار آن را که نیازهای زمانی-مکانی و شاخصه‌های فرهنگی-هویتی می‌باشند، بیان نمود. نتیجه‌ی این امر، تناسبات برقرار در محله و نهایتاً بالا بودن سطح کیفیت زندگی ساکنان در محلات سنتی بوده است. این نگرش در شهرهای اسلامی نیز با رعایت عناصر معنایی محله برقرار بوده و محلات همگام با حکومت، امت و بازار از بنیادهای اجتماعی زندگی شهری محسوب می‌شده است. در هر دوره؛ شهر به عنوان یادگار ادوار گذشته، برخی ناهماهنگی‌ها، فرسودگی‌های کالبدی، کارکردی و معنایی را در جریان زمان بدست آورده است. در این بین؛ فرسایش کالبدی محلات قدیمی در کنار تمامی دگرگونی‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جاری در زندگی شهری، سبب ضعف در کارکرد و در حد بحرانی؛ ترک ابنیه توسط ساکنان اصیل محل و جایگزینی آنها با مهاجران و اقبال کم درآمد

^۱ این مقاله برگرفته از پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد فاطمه عباسی زمهریر در رشته‌ی معماری، با عنوان: «طراحی مرکز محله در محدوده‌ی عودلاجان میانی تهران-بارویکرد مداخله‌ی میان افزا» و دانشگاه زنجان می‌باشد.